

Magunkról szólunk

Kiss István

Bevezetésül egy igen érdekes, biztató jelenségről emlékeznénk meg. Vajdaságban még soha ennyi fiatal nem foglalkozott írással, mint az utóbbi években. Ez nem légből kapott nagyhangú megállapítás. Mi is csak akkor figyelünk fel rá, amikor egyes idősebb irodalmárainktól hallottuk. Később utána néztünk a dolognak, amennyire tőlünk telett. Az Ifjúság irodalmi rovatában 1957-ben több mint hatvan fiatal író és költő neve szerepel. Ez persze nem azt jelenti, hogy végre megszületett valami komoly, mindent elsöprő irodalmi mozgalom vagy írógárda. A mennyiség valóban örvendetes, de egyelőre tartózkodjunk a fellengző megállapításoktól. Vannak új törekvések, formai, tartalmi szempontból, új, érdekes nézetek, de értékben ezek a törekvések és általában ez az irodalom még korántsem üti meg a mértéket. Talán ezért szükséges egy ilyen találkozó, mint a mai, ahol részletesen szóba kerülhet sok probléma. Mert ha nem is szándékunk erővel irodalmi mozgalmat indítani, akkor is szükséges megbeszelnünk nézete-

inket, elképzeléseinket és céljainkat. Tudatosra kell tennünk egyes életrevaló elképzeléseket, tisztázni egyes helytelen fogalmakat és általában megismerkedni irodalmunk mai helyzetével és problémáival.

Nem kell messzire mennünk, ha valamelyik fiatalat meg kell győzni arról, hogy valóban vannak komoly tennivalóink, problémáink és fogyatékoságaink. E sok fiatal közül például senki sem műveli a kritikát. Nincsenek kritikuszaink. Ez igen komoly problémánk. Az is igaz, hogy némcsak a miénk. A vajdasági irodalom egyébként is igen kevés komoly kritikust tud felmutatni, de éppen ezért nekünk különös figyelemmel kell foglalkoznunk ezzel a kérdéssel.

Néha halljuk ugyan a fiatalokat bírálni, az Ifjúságban is látható időnként egy-egy ilyen írás, de ezek nem igen lépik túl az önképzőköri bírálat kereteit. Fő jellegzetességük az egyéni vélemény. Alapos felkészültség híján azonban tévútra vezetjük saját magunkat. A szólásszabadság jogán boldog-boldogtalan elmondja azt, ami a szíven fekszik.

* Részletek Kiss István 1958 május 24-én, a fiatal írók HÍD által szervezett találkozásán felolvasott írásából.

Deák Ferenc elbeszélését olvassa a kañenicei parkban

és azt hiszi, hogy ezzel hasznára van az irodalomnak. Végeredményben mindenkinek van többé-kevésbé egyéni véleménye, de ez még nem avatja kritikussá. Ezért talán jól tennénk, ha az ilyen vitára okot adó véleményünket előbb szűkebb körben ismertetnénk, ahol társainktól rögtön hallhatnánk ellenvéleményt is, (mint például ezen a mai találkozón). Ne akarjunk tisztázatlan és egyéni véleményünkkel mindjárt a nyilvánosság elé lépni.

Az irodalom-bírálattól nem kisezer eltérő vélemény végletekig menő harcát várjuk, hanem reális értékelést, amely bizonyos művet vagy embert a megfelelő helyre állít. Alapos, hozzáértő és szókimondó bírálatot várunk, jól felkészült ember tollából, aki elemez, ismertet, és a maga valóságában mutat be egy irodalmi alkotást.

Kit érdekel az, hogy 15—20 embernek vannak bizonyos műről, irodalmi megmozdulásról vagy műfajról egészen meglepő eredeti nézetei, — kivált, ha sokszor még tévesek is? Az ilyesmi le-

het egy zártkörű vita tárgya, de nem kívánkozik a széles nyilvánosság elé, azaz a lapok hasábjaira.

Különböztessük meg tehát az eltérő vélemények harcát a komoly irodalom-bírálattól. Ne használjuk fel a szólás- és vélemény-szabadságot zűrzavarkeltésre és az olvasóközönség tájékoztatlanságának növelésére, ízlésének rontására.

Felmérni magunk vagy mások munkáját, törekvését, csak akkor tudjuk, ha megfelelő képzettségünk van hozzá. Határozott tájékozottság nélkül még saját magunkat sem tudjuk értékelni. Ezért találkozunk olyan gyakran szemre teteszetős írásokkal, melyek nem sokat adnak. És ezzel — az önkritikával — szintén elég rosszul állunk.

Végeredményben mindez érethető, hiszen senki sem születik kritikusnak, de ez nem ok arra, hogy tétlenül szemléljük ezt a helyzetet.

Irodalombírálat terén tehát gyengén állunk. Vagyunk elég sokan, akiknek irodalmi ambíciói vannak, de bizony kevesen, akik az irodalmat komolyan tanulmányozzák. Egyszóval nem dicsekedhetünk irodalmi képzettségünkkel. Enélkül pedig óvakodjon bárki itélni és bírálni.

Elérkeztünk tehát a legkomolyabb feladatunkhoz, az önképzéshez. Nem akarok senkit sem meggyőzni olyasmiről, amit maga is igen jól tud, — arról, hogy tanulni kell. Mindig és mindenkinek tanulni kell, ha valamit el akar érni.

Mégis, én — csupán személyes nézetem közlöm — nem egyezem egyes idősebb irodalmárainkkal, akik ha tanulásról van szó, nem fogynak ki a felsorolásból. Szerintük az írónak meg kell ismerkednie a művészetekkel, nyelveket kell tanulnia, és sok-sok egyebet. Nem azt akarom mondani, hogy ez szűkségtelen, és nem hasznos, csupán azt, hogy az ember még ha írónak készül is, képtelen arra, hogy százféle szétforgácsolja idejét és erejét. Van mindegyikünknek más elfoglaltsága is. Egyesek tanulmányaikat folytatják, mások állásban vannak. Persze majd mindenki érdeklődik valamelyik művészet, nyelv vagy tudomány, szociológia és hasonlók iránt, de tanulmányozni mindent, ami hasznára lenne, mint írónak, képtelenség. Már maga az olvasás, az olvasottság is probléma. Ki tudná átböngészni azt a számtalan művet, amit jó lenne is-

merni? Itt legfeljebb megfelelő olvasási rendszerről beszélhetünk, de akárhogy csináljuk is, mindenféleképpen sok érdemes mű elkerüli majd a figyelmünket, vagy egyszerűen nem jutunk oda, hogy elolvassuk.

Véleményem szerint képtelenség általános érvényű szabályt szerkeszteni arra, hogy miként képezze magát a fiatal író és költő. Ez sok mindentől függ, de leginkább az illető egyéniségétől és érdeklődésétől.

Mindamellet vannak dolgok, amelyek elsőbbséget követelnek, amelyekről nem lehet megfedkezni. Itt van mindjárt az olvasottság és az íráskészség fejlesztése. Azután megismerkedni a műfajokkal. Az idegen nyelv tudása is csak hasznos lehet. Továbbá ma már nem lehet író vagy költő valaki, aki nem ismeri legalább szűkebb környezetének, jelen esetben Vajdaságnak, irodalmát és irodalmi mozgalmait. Ha nem ismeri íróinkat, műveiket, ha nem kíséri figyelemmel lapjaink irodalmi rovatát és például a HÍD-at, amely nálunk az egyetlen irodalmi folyóirat, tehát irodalmi életünk hordozója, fóruma.

Kapcsolódjunk be a vajdasági és az általános jugoszláv irodalom vérkeringésébe. De ugyanígy legyünk otthonosak a társadalmi életben is. Legyünk tisztában azzal, hogy mit akarunk, hogy a társadalmi megmozdulások nem szűk körű társaságban vagy kávéházi asztaloknál zajlanak le, hanem az életben. Ezért nem élhetünk zárkózottan. Ha nem is veszünk mindannyian tevékenyen részt a társadalmi életben, de mindenestre ismernünk kell. Jól kell ismernünk és következtetnünk az eseményeket, mert írásainkkal mi is képviselői és tükrei vagyunk.

Mindezek már ismert dolgok, — nem is a fölfedező büszkesége vezet, amikor itt újra megemlítem —, de semmiesetre sem árt, ha ezen a találkozón is szóba kerülnek.

Szerintem az se aggasszon valakit, hogy nem tud eljutni mindenhova, ahova szeretne. Végeredményben az nem tesz íróvá senkit sem, hogy sokat látott és tapasztalt, bejárta a világot és megismert sok különféle embertípust. De azért egy-egy külföldi út csak hasznos lehet, mert szélesedik látókörünk és összehasonlításokat tudunk tenni egyes jelenségek között. Egyszóval használjunk ki minden alkalmat a tanulásra, de felesleges sopánkodnunk, ha nem tudunk mindent elérni vagy megismerni. Az íráshoz más is szükséges, nemcsak sok póre tapasztalat.

Szükséges néha közönség előtt is fellépni. Támogatni, mondjuk, az iskolák önképzőköréit, és ott egészséges irodalmi életet kelteni. Érdeklődés van és jól esik látni, amikor a közönség, a fiatal-ság hálás, hogy foglalkozunk vele. Ez az írónak, a költőnek is mindjárt nagyobb kedvet ad a munkához, jobban igyekszik. A visszavonultság ezzel szemben legfeljebb bölcselkedési hajlamunkat növeli, legtöbbször igen kétes eredménnyel.

Erintkezni kell az emberekkel, az olvasókkal, beszélgetni velük és tőlük telhetően alakítani őket. Próbáljunk tenni valamit a sok téves nézet, felfogás ellen, irodalmunknak és egyes képviselőinek alaptalan lekicsinylése ellen.

Gulyás József, Vlaovics József és Bauer Irén a kiránduláson

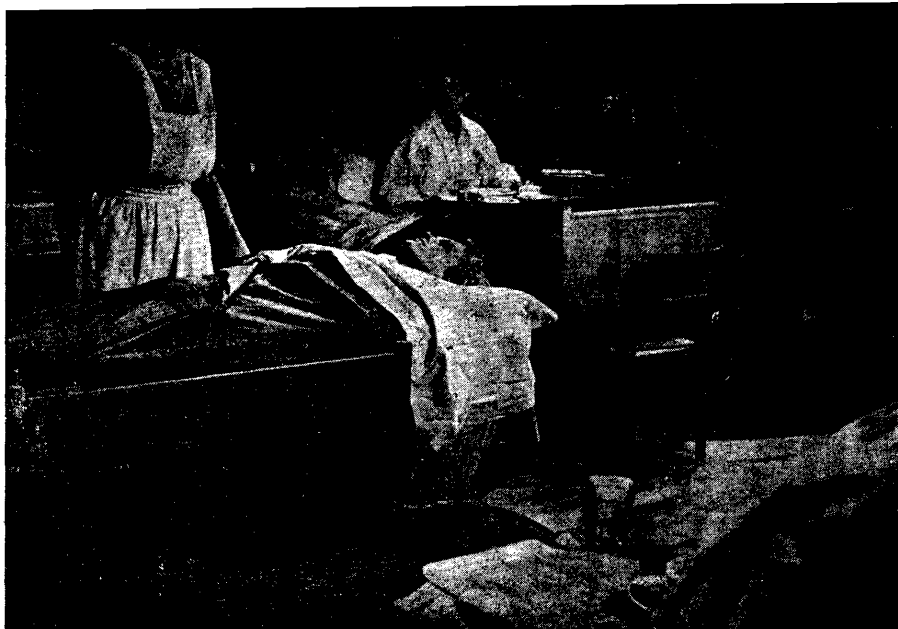

Harcoljunk céljainkért, az érvényesülésért, de először legyünk tisztában azzal, hogy mit akarunk, s hogy akarunk-e egyáltalán valamit. Mert értelmetlen szélmalomharcra nincs szükség.

A fiatalok törekvése az új felé, gyakran csak a formában nyilatkozik meg. Holott elsődleges az új meglátás, mondanivaló és tartalom. Új forma, új tartalom nélkül, hamis pénz, amit akkor sem fogadnak el, ha előbb nagy igyekezettel fényesre csiszoljuk.

Jövendő irodalmi munkásságunkról nem beszélhetünk anélkül, hogy ne emlíkezzünk meg a könyvkiadásról is. Nincs szándékom róla bővebben írni, mert mindannyian tudjuk, hogy elég rosszul áll. Röviden csak annyit, hogy számunkra sokat jelentene, ha volna egy könyvkiadó az érdemesebb fiatalok műveinek kiadására. Én hiszem, hogy mi már tudunk nyújtani valamit. Egyes fiatal költőink (Deák, Dörö stb.) már készülnek kiadni versesköteteket, de nem valami simán megy a dolog. — Több mint 60 fiatal ír Vajdaságban! Talán össze tudnánk állítani egy antológiát, amely nem maradna alul a vajdasági irodalom színvonalán.

Ingmar Bergman Az élet forrásánál című film rendezéséért nyert díjat. A film négy női főszereplőjét is díjazták.

Cannes tavaly, az idén és mindig

Lányi István

ILYEN UNALMAS FESZTIVÁL, mint az idén — legalábbis az öreg cannes-i rókák így mondják — tizenkét év óta nem volt. Jómagam csak második esztendeje veszek részt ebben a május elseji Azúr-parti bolondériában, de a tavalyihoz hasonlítva, az idei film-szemlét valóban eseménytelennek kell minősítenem. Azért volna ez, mert tavaly én is újonc voltam még itt, s ez az egész bábeli, tarka forgatag még új és izgalmas volt számomra?... Vagy talán már rajtam is kezd úrrá lenni az a fásultság, amelyet a cannes-i „törzs”-újságírók arcán figyeltem meg, akik már belefáradtak abba, hogy olvasóik számára minduntalan újabb és újabb „szenzációkat” kaparjanak elő ebből a gyűzsgő hangyabolyból, amit úgy hívnak, hogy Palais du Festival? Nem,

nem, valóban igyekeztem tárgyilagos mérleget csinálni és nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy az idei szemle csak „rutin”-fesztivál volt: — jó *mes-teremberek összejövetele*, olyanoké, akik sohase alkottak és sohase fognak tartós értékű, igazán nagy műveket alkotni...

Mivel magyarázható ez?

Tavaly, a jubiláris X. Fesztiválon olyan műveket mutattak be, mint a Baráti meggyőzés, Cabiria éjszakái, a negyvenegyedik, Akinek meg kell halnia, Egy halálraitélt megszökött, A csatorna, stb., és olyan nevezetességek voltak itt mint William Wyler, Costeau Fellini, Bresson, Lattuada, Dassin, Cserkaszov és a film-művészet sok más nagynevű művésze és alkotója, — az idén viszont a bemutatott több mint huszonöt film